

**Voor dit examen zijn maximaal 84 punten te behalen; het examen bestaat uit 25 vragen en een vertaalopdracht
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.**

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt allen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

- Regel 3 *κατὰ τὸ χρηστήριον*
- 1p 1 Wat had het orakel in het hier bedoelde geval geantwoord?
- Regel 14 *τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο*
Op grond van het voorafgaande mag je veronderstellen dat Kyros verwacht dat het om de naam van een god gaat.
- 1p 2 Leg dit uit.
- Regels 15–16 *ὡς ἠναγκάζετο*
Hieruit blijkt dat Kroisos zijn eerste antwoord (regels 15–16) onder druk geeft.
- 1p 3 Waaruit kun je afleiden dat Kroisos ook zijn tweede antwoord (regels 18–21) met tegenzin geeft? Citeer als antwoord het desbetreffende Griekse tekstelement.
- Regels 21–22 *τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι ὀλβίους δοκέοντας εἶναι*
- 1p 4 Op welke in het voorafgaande (vanaf regel 13) genoemde groep is deze omschrijving in het bijzonder van toepassing? Citeer als antwoord het desbetreffende Griekse tekstelement.
- Geleerden nemen aan dat er oorspronkelijk twee verhalen zijn geweest over hoe Kroisos' brandstapel werd geblust. In het ene gebeurde dat door menselijk ingrijpen, in het andere door goddelijk ingrijpen. Herodotos heeft beide versies samengesmolten.
- 3p 5 a. Hoe geeft Herodotos hier aan dat de tweede versie uit een andere bron afkomstig is?
b. Citeer een tekstelement uit regels 1–9 en een tekstelement uit regels 20–29 waarmee hij de lezer voorbereidt op de tweede versie, en dus op het goddelijk ingrijpen.

Tekst 1 en tekst 2

- 2p 6 Citeer uit tekst 1, regels 1–11 de beide Griekse tekstelementen waarvan de volgende woorden van Bakchylides (tekst 2) sterk afwijken:
- a. “die hij beklom” (regel 12)
b. “samen met zijn geliefde echtgenote en schoongelokte dochters” (regels 12–14)
- “waar is de dankbaarheid van de goden?” (tekst 2 regels 16–17)
- 1p 7 Waar in tekst 1 doet Kroisos een beroep op de dankbaarheid van goden? Citeer als antwoord het desbetreffende Griekse tekstelement.

Tekst 3

- Regel 1 *ἠθέλησε Ξέρξης ιδέσθαι πάντα τὸν στρατόν*
- 2p 8 Kwam dit nu pas bij hem op? Motiveer je antwoord en citeer daarbij twee Griekse tekstelementen uit het directe vervolg (t/m regel 9).
- 1p 9 Hoe komt de inhoud van regels 6–8 *πάντα t/m ἀνθρώπων* terug in de woorden van Xerxes (regel 14 e.v.). Beantwoord de vraag door het citeren van het desbetreffende Griekse tekstelement.
- Regels 8–9 *ἐνθαῦτα t/m ἐδάκρυσε* wordt door H. van Dolen als volgt vertaald:
Xerxes beseft dat hij een gezegend mens was ... en barstte in snikken uit.
- 2p 10 Verklaar de vertaling “barstte in snikken uit” door een grammaticaal gegeven in de Griekse tekst te benoemen en toe te lichten.

Regel 13 ἐργάσαιο νῶν τε καὶ ὀλίγω πρότερον
1p **11** Wat heeft Xerxes ὀλίγω πρότερον gedaan? Citeer als antwoord het desbetreffende Griekse tekstelement uit het voorafgaande.

Regels 19–20 αἶ τε γάρ t/m συνταράσσοῦσαι
2p **12** Hoe verklaart Artabanos in het vervolg (t/m regel 23) dat deze zaken zich voordoen? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Vergelijk regels 19–23 (αἶ τε t/m ἐόν) met de passage I, 32, waar Solon tegen Kroisos zegt: πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς προορίζουσ ἀνέτρεψε.
2p **13** Citeer uit regels 19–23 het Griekse tekstelement dat inhoudelijk overeenkomt met ὑποδέξας ὄλβον.

In regels 16–23 brengt Artabanos een correctie aan op het door Xerxes uitgesproken oordeel over het leven van de mens.
2p **14** Formuleer in kernachtig Nederlands wat deze correctie inhoudt.

Regels 26–27 ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου
1p **15** Welke boodschap had deze droom aan Artabanos overgebracht?

Vergelijk de volgende twee vertalingen van regel 28 ἢ μετέστης ἄν;
Damsté: ... of zou u van mening veranderd zijn?
Van Dolen: Of ben je intussen bekeerd?
2p **16** Welke vertaling blijft het dichtst bij het Grieks? Licht je antwoord toe op grond van grammaticale kennis.

Regels 31–32 δύο τὰ μέγιστα πολεμιώτατα
2p **17** Op welk probleem denkt Xerxes dat Artabanos hiermee doelt? Beantwoord de vraag in het Nederlands en baseer je op regels 33–38.

Artabanos' antwoord (vanaf regel 39) gaat uit van de stelregel: "Ieder voordeel heeft zijn nadeel".
2p **18** Leg uit dat deze stelregel in beide door Artabanos genoemde gevallen opgaat.

Regels 48–49 γίνεται πολεμιωτέρη
1p **19** Citeer uit het vervolg (t/m regel 53) het Griekse woord waarmee het concrete gevolg hiervan wordt verwoord.

Artabanos onderbouwt zijn redenering in regels 39–52 (t/m τέξεσθαι) met enkele uitspraken die niet alleen op de actuele oorlogssituatie van toepassing zijn, maar algemene geldigheid hebben.
2p **20** Citeer als voorbeelden daarvan twee Griekse tekstelementen en licht die kort toe.

Regels 52–53 ἀνὴρ δέ t/m θρασὺς εἶη
2p **21** Omschrijf in je eigen woorden de tegenstelling die in deze zin wordt geformuleerd.

Tekst 4

De auteur heeft zich in deze passage hoogstwaarschijnlijk laten inspireren door het Polykrates-verhaal van Herodotos.
3p **22** Maak dat duidelijk door drie tekstelementen uit tekst 4 te citeren en in verband te brengen met het Polykrates-verhaal.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Tekst 5

De historische methode van Herodotos wordt gekenmerkt door ὄψις, ἀκοή en γνώμη.

- 2p **23** Welke van deze drie “instrumenten” kun je in tekst 5 aanwijzen? Beantwoord de vraag door uit tekst 5 de toepasselijke tekstelementen te citeren en bij elk daarvan de juiste term te noteren.

Tekst 6

- 1p **24** Maak duidelijk waarom Xerxes deze brief juist aan de berg Athos schrijft.

- 2p **25** Komt de karakterisering van Xerxes in dit romanfragment overeen met wat je daarover in het werk van Herodotos hebt gelezen? Licht je antwoord toe.

Tekst 7

Bestudeer tekst 7 met de inleiding en de aantekeningen.

- 42p Vertaal regels 1–11.

Einde
